

Per Øverland: Historieglimt 229

-

Lade misjonsforening

En misjonsforening er vel ikke det mest spennende en kan lese om. Likevel kan det være gode grunner til å se nærmere på den. Allerede det faktum at mange misjonsforeninger i Norge kan feire å ha vært i sving både i 100 år og 150 år, kan gi grunn til å stanse ved dem. Ja, enkelte nærmer seg de 200 år. Generasjonene har avløst hverandre som medlemmer. De fleste medlemmene i dag er kvinner. Ofte har datter fulgt mor og mormor som medlemmer av samme forening! En annen grunn til å stanse ved disse foreningene er deres formål. Her har vi de første folkelige tiltak i Norge til beste for fjerne folkeslag. Det norske misjonsselskap (NMS) ble dannet først i 1845, men foreningene kom langt tidligere. Gjennom misjonsbladene som ble lest i foreningene, fikk medlemmene kunnskap om fjerne land og folk. Et veldig bilde ble slått opp. Foreningene begynte å samle midler til misjonsarbeidet; først til å sende misjonærer. Snart gikk det penger også til sosiale tiltak der ute, ikke minst til sykepleie og undervisning.

Landets første misjonsforening kom i Stavanger 5. desember 1826, men trønderne var ikke særlig langt etter. Peder Olivarius Bugge var biskop i Trondhjem fra 1804 til 1842. Han gjorde de første tiltakene her i byen. Hans lille blad *Efterretninger om Evangeliets Fremgang i alle Jordens Dele* kom ut 1821-1823 og ble lest over store deler av landet. Dessuten holdt han bibellesninger og misjonsforedrag i byen. I 1836 ble Trondhjems misjonsforening stiftet. Den 25. februar 1849 ble Lade misjonsforening startet under et møte på Moholt gård hos haugianeren Iver Iversen. Den fikk sine lover i syv punkter vedtatt på et møte 6. januar 1851. Menn dominerte i foreningen og den dekket hele det store Strinden prestegjeld som i tillegg til Lade hovedsogn omfattet hele området fra Malvik til Byåsen. Foreningen ble kalt Hlade eller Strindens Hedningemisjonsforening. Til 100-årsjubileet ble det skrevet en bok om dens historie. Det er P. Husby, *Beretning om Lade Hedningemisjons virksomhet i 100 år*, Svorkmo 1949. Før krigen kom en bok på

87 sider: O. L. Gjønnnes, *Misjonsliv i Trondhjem og Trøndelag*, 1936. I begge bøker kan en finne mye om vårt emne.

Initiativtaker og første formann i Lade misjonsforening var Nils Arnold Carlsen. Han var konstituert visepastor og senere konstituert sogneprest i Strinda. Carlsen var hovedprest i Strinda i en årrekke. At soknets prest ble den første formannen, fører tankene til de gruppene som dannet de første kristelige foreningene i Norge. Misjonsforeningene ble de første i den lange rekken av slike foreninger. Foregangsmennene kom fra tre ulike grupper: haugianerne, herrnhuterne og fra prestene. I alle tre grupper var det motforestillinger mot å danne foreninger etter engelsk mønster med valgt styre og årsmøter. Hver av de tre gruppene hadde et annet hovedfokus. For prestene var samlingen om gudstjenestene og forkynnelsen. For herrnhuterne var det deres societet, som de kalte sin gruppe, altså felles samlinger om en vekkende forkynnelse. For haugianerne var det vennsamfunnet som var i sentrum. De hadde sine egne samlinger privat hos venner som hadde god plass. Motforestillingene mot foreningen var at den kunne svekke fellesskapet i gruppene. Når de likevel sluttet opp om misjonsforeningen, skyldtes det deres felles interesse for misjonen. Foreningen skulle konsentrere seg om denne særoppgaven og ikke gripe inn i de primære fellesskapene.

De to neste formennene i Lade misjonsforening var haugianerne Iver Iversen på Moholt og kjøpmann Henrik Mathiesen den eldre, far til den kjente lokalhistorikeren av samme navn. Deretter fulgte medlem av formannskapet i Strinda, Clemet Grendahl, lærer Esten Steendahl og stortingsmann Ole Solberg. Andre betydelige menn fulgte dem. Dette skulle være nok til å vise at foreningen ble oppfattet som viktig. Av oversikten over misjonsgavene fra 1852 oppdager vi et interessant trekk om Lade misjonsforening. På Lade var samlet inn 33 spesiedaler (spd), i Malvik 5 spd, i Hummelvig 6, i Mostadmarken 5 spd. og noe fra Bratsberg. Det var verdifulle gaver etter datidens pengeverdi. Det var vanlig å regner verdien ut fra den gjengse prisen på ei ku. Verdien av ei ku ble på denne tiden satt til 4 spd. Beregningskua var ei voksen, ung ku som hadde fått sin første kalv.

Det særlig interessante ved gaveoversikten er at gavene kommer fra de enkelte kirkesogn. Det viser at det var egne misjonsforeninger spredt ut over hele det store prestegjeldet. Lade misjonsforening var i realiteten en

kretsforening for Lade eller Strinda prestegjeld. Den var et overordnet ledd mellom enkeltforeningene og NMS. Den holdt kontakten i begge retninger. Foreningene fikk støtte og veiledning. Landsorganisasjonen fikk overført penger og sendte informasjon tilbake. Slik fungerte det i lang tid. I 1922 kom en endring. Det ble vedtatt å dele kretsforeningen. Den ene del omfattet Jonsvatnet, Nidarvoll og Åsvang foreninger. Den andre delen ble Ranheim og Strindheim. Her ser vi at store deler av det opprinnelige området ikke er med. Både Malvik og Byåsen var blitt egne soknekall med sine egne misjonsforeninger. Andre foreninger hadde blitt selvstendige slik som Bratsberg misjonsforening.

Da Lade misjonsforening ble startet, ble den støttet av de samme tre grupper som var aktive i Stavanger. Dette ser vi på initiativtakeren og de første formennene som representerte haugianerne og prestene. Den tredje gruppen var herrnhuterne som hadde sitt hus i Erling Skakkes gate. Den første misjonær fra Trondhjem var Hans Martin Sand fra den herrnhutiske gruppen, døpt i Bakke kirke i 1808. Han ble misjonær i deres misjon i Suriname i Syd-Amerika. Til tross for sine særtrekk samarbeidet folk fra alle de tre gruppene om misjonen. Lade misjonsforening rundet sitt 100-årsjubileum i 1949 i beste velgående. Senere er det blitt flere omorganiseringer lokalt i NMS. Trøndelag Region har i dag ni områder slik som Fosen, Gauldal, Namdal, Trondheim. Regionen har 114 foreninger og mange andre tiltak. Den har to utsendinger på Madagaskar. Leder i regionstyret er misjonær Bjørg Sand.